

ΝΙΝΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΘΑ ΓΚΡΑΧΑΜ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

Η καθηγήτρια Κλασικών Σπουδών στο College Year in Athens (CYA) / Διεθνές Κέντρο Ελληνικών και Μεσογειακών Σπουδών (ΔΙΚΕΜΕΣ) μιλάει για το project που δημιούργησε και το οποίο ερευνά τον τρόπο με τον οποίο η γυναίκα που άλλαξε για πάντα τον χορό ερμήνευσε την αρχαία ελληνική μυθολογία στο έργο της.

COURTESY OF MARTHA GRAMM RESOURCES

● Η Μάρθα Γκράχαμ ως Ιοκάστη στο «Night Journey». Χορογραφία Μάρθα Γκράχαμ. Σκηνικά Ισάμου Νογκούτσι.

● Η Μάρθα Γκράχαμ στην «Clytemnestra». Χορογραφία Μάρθα Γκράχαμ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗ ΒΑΡΑΑΚΗ

«Μια πρωτοβουλία όπως το πρότζεκτ «Μάρθα Γκράχαμ & Ελληνικοί Μύθοι» συμβάλλει με τρόπο πρωτόγνωρο στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο εργάστηκε η Μάρθα Γκράχαμ και προβάλλει τη συνεισφορά της στην τέχνη του 20ού αιώνα. Η παρουσίαση είναι προσίτη σε μη ειδικούς του χορού και/ή των κλασικών σπουδών. Αποδεικνύει, τέλος, πώς έναν αιώνα μετά το ξεκίνημα της Μάρθα Γκράχαμ, και ενώ εκείνη έφυγε από τη ζωή το 1991, η δουλειά της εξακολουθεί σήμερα να συναρπάζει και να σαγηνεύει». Τα λόγια του Ραφαέλ Μολίνα, διευθυντή του οργανισμού Graham For Europe, για το πρότζεκτ που δημιούργησε η δρ Νίνα Παπαθανασοπούλου, είναι ενδεικτικά της φιλοσοφίας με την οποία η ίδια καταδόθηκε στη σχέση της Μάρθα Γκράχαμ, της γυναίκας που χαρακτηρίστηκε «χορεύτρια του αιώνα», με την αρχαία ελληνική μυθολογία και τα έργα των αρχαίων τραγικών ποιητών. Ουσιαστικά η δρ Νίνα Παπαθανασοπούλου δημιούργησε ένα εγχείρημα που συνδυάζει τον λόγο με τον χορό. «Θαυμάζω τους καλούς δασκάλους, εκείνους που μεταδίδουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους με γοητευτικό και αποτελεσματικό τρόπο» αναφέρει η ίδια μιλώντας στο BHMAGAZINO. «Έχοντας δει την απήχηση που είχε το έργο της Μάρθα Γκράχαμ σε συνέδρια κλασικών σπουδών, ήθελα να βρω έναν τρόπο να παρουσιάσω στο ευρύ κοινό με εύληπτο και ακουστικό τρόπο την έρευνά μου για την Γκράχαμ και για το πώς προσέγγισε εκείνη τους ελληνικούς μύθους. Σκέφτηκα, λοιπόν, να δημιουργήσω μια παρουσίαση στην οποία εναλλάσσονται ομιλία και χορός, ώστε το κοινό να λαμβάνει μια πληροφορία την οποία στη συνέχεια καλείται να βιώσει, παρακολουθώντας χορευτικές συνθέσεις και αποσπάσματα από τις χορογραφίες της. Να απευθύνω, δηλαδή, και στον νου και στο συναίσθημα του θεατή. Ο ενθουσιασμός της συνεργατίδας μου και καταξιωμένης καθηγήτριας τεχνικής Γκράχαμ, κυρίας Πένυς Διαμαντοπούλου, όταν της ζήτησα να συμπράξουμε, ήταν επίσης καταλυτικός για τη δημιουργία του project αυτού» εξηγεί.

Κυρία Παπαθανασοπούλου, τι ανακάλυψε η Μάρθα Γκράχαμ στην ελληνική μυθολογία και θέλησε να το εκφράσει μέσα από την τέχνη του χορού; «Βαθιά επηρεασμένη από τις ψυχαναλυ-

τικές θεωρίες του Σίγκμουντ Φρόιντ και του Καρλ Γιουνγκ, καθώς και από τον θρυλικό καθηγητή συγκριτικής μυθολογίας Τζόζεφ Κάμπελ, η Γκράχαμ στράφηκε στις μυθολογικές αφηγήσεις για να εξερευνήσει το υποσυνείδητο. Στους αρχαίους ελληνικούς μύθους αναζήτησε την οικουμενική αλήθεια και ήθελε και εκείνη να πειραματιστεί με το πώς να επικοινωνήσει την αλήθεια αυτή μέσα από τον χορό. Αναλήφθηκε τα μυθικά πρόσωπα ως αρχέτυπα και τους μύθους ως ιστορίες που εξερευνούν την ψυχολογία του ανθρώπου και τη δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων».

Αλήθεια, ποιο ήταν το έναυσμα ώστε η Μάρθα Γκράχαμ να γοητευθεί από την ελληνική μυθολογία; «Στις αρχές του 20ού αιώνα η ενασχόληση με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη και πολλοί στοχαστές και καλλιτέχνες στράφηκαν στην αρχαία ελληνική μυθολογία για να ερευνήσουν την ταυτότητα του ανθρώπου. Τις δεκαετίες του '30 και '40 η Γκράχαμ γνώρισε πλήθος ανθρώπων που ασχολούνταν με την αρχαία ελληνική μυθολογία, καθώς και τον Ερικ Χόκινς, που είχε σπουδάσει Κλασική Φιλολογία και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη ζωή της. Έγινε ο πρώτος άνδρας χορευτής της ομάδας της, υπήρξε σύζυγός της και με αυτόν ως παρτενέρ δημιούργησε και πρωτοχόρηψε τους ρόλους της Μήδειας και της Ιοκάστης».

Ουσιαστικά δημιούργησε 18 έργα εμπνευσμένα από το αρχαίο δράμα και τη μυθολογία, αποδίδοντας πρωίdes όπως η Μήδεια, η Ιοκάστη, η Κλυταιμνήστρα, η Αριάδνη, η Φαίδρα, η Κίρκη, η Εκάβη, η Ωραία Ελένη και άλλες. Γιατί επικεντρώθηκε κυρίως στις γυναικείες μορφές; «Η Γκράχαμ χρησιμοποιεί τη γυναικεία ανατομία ως πηγή δύναμης και σταθερότητας και όλη η τεχνική της είναι βασισμένη στο γυναικείο σώμα. Την ενδιέφερε ιδιαίτερα ο ρόλος της γυναίκας μέσα στην κοινωνία και ο τρόπος με τον οποίο μια γυναίκα ενεργεί και βιώνει τις εμπειρίες της στον κόσμο αυτόν. Χρησιμοποίησε, λοιπόν, τις μυθικές ηρωίδες για να διεισδύσει στον εσωτερικό κόσμο της γυναίκας και να καταλάβει καλύτερα τη φύση της και τη συνύπαρξή της με τους γύρω της».

Το κίνημα της γυναικείας χειραφέτησης πόσο την επηρέασε σε αυτή την επιλογή; «Την επηρέασε ιδιαίτερα, θα έλεγα. Το έργο της υμνεί τη γυναικεία χειραφέτη-

ση. Η Γκράχαμ, πιστεύω, μας παρακινεί να αντιληφθούμε τον κόσμο μέσα από τα μάτια της γυναίκας, να τον βιώσουμε μέσα από τη γυναικεία εμπειρία. Να αποδεχθούμε τη γυναίκα και τα συναισθήματά της και να φανταστούμε τον κόσμο με τη γυναίκα στο επίκεντρο».

Θα ήθελα να μας μιλήσετε για το «Μάρθα Γκράχαμ & Ελληνικοί Μύθοι» που εσείς εμπνευστήκατε. Ουσιαστικά τι παρουσιάζετε στον θεατή; «Παρουσιάζουμε ένα μέρος του έργου της Γκράχαμ που ήταν εμπνευσμένο από την αρχαία ελληνική μυθολογία. Δίνουμε πληροφορίες για την Γκράχαμ, συζητάμε γιατί και πώς εμπνεύστηκε η Γκράχαμ από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και παρουσιάζουμε τον τρόπο με τον οποίο προσέγγισε και απέδωσε σπουδαία μυθικά πρόσωπα και ιστορίες μέσα από την τέχνη του χορού. Επαγγελματίες χορεύτριες παρουσιάζουν το κινησιολόγιο της Γκράχαμ και ερμηνεύουν αποσπάσματα από τα έργα της. Μέσα από τον λόγο, την εικόνα και τον χορό βάζουμε τον θεατή στον κόσμο της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας και του σύγχρονου χορού και τον καλούμε να στοχαστεί τον χορό μέσα από τον μύθο και τον μύθο μέσα από τον χορό».

Το project έχει ήδη παρουσιαστεί σε πόλεις της Ελλάδας, αλλά και στο εξωτερικό. Επεται και συνέχεια; «Ναι, θα ήθελα να το παρουσιάσω και σε άλλα μέρη, εντός και εκτός Ελλάδας. Είμαι σε συζήτηση για μια παράσταση στη Ρόδο και για να το παρουσιάσουμε και σε στοχευμένα κοινά: σε φοιτητές πανεπιστημίων, για παράδειγμα, ή σπουδαστές χορού. Τώρα δημιουργώ μια δεύτερη παρουσίαση για την Γκράχαμ και τους μύθους, αλλά με διαφορετική θεματική και με άλλα αποσπάσματα του ρεπερτορίου της. Η δεύτερη παρουσίαση θα περιλαμβάνει και άνδρες χορευτές και θα επικεντρωθεί εν μέρει στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται η Γκράχαμ το φύλο. Σκέπτομαι επίσης πώς να κάνουμε την παρουσίαση διαδραστική ώστε η εναλλαγή διαφόρων μέσων επικοινωνίας (λόγος, εικόνας, βίντεο, χορού) να είναι πιο έντονη και πιο αποτελεσματική».

Ποιο είναι το πιο ωραίο σχόλιο που έχετε δεχθεί για αυτό το εγχείρημα; «Συγκινούμαι όταν θεατές μου λένε ότι τους ενέπνευσε να μάθουν περισσότερα, και για τους μύθους και για την Γκράχαμ. Ένας θεατής μου είπε ότι πιστεύει πως σε 75 λεπτά έμαθε όσα θα διδασκόταν σε

ένα ολόκληρο εξάμηνο στο πανεπιστήμιο και πως θα συγκρατήσει όσα έμαθε, καθώς η παρουσίαση ήταν τόσο ζωντανή, διαυγής και παραστατική που τον κράτησε καθηλωμένο καθ' όλη τη διάρκειά της».

Αλήθεια, ποια είναι η δική σας σχέση με τον χορό; «Λατρεύω τον χορό σε όλες τις εκφάνσεις του, ως κοινωνική δραστηριότητα, ως μάθημα, ως τέχνη, στο μπαρ ή επί σκηνής. Κάνω ερασιτεχνικά μαθήματα διαφόρων ειδών χορού από 10 ετών μέχρι και σήμερα και έχω λάβει μέρος σε πολλές ερασιτεχνικές παραστάσεις. Μου άρεσε ιδιαίτερα ο σύγχρονος χορός, η τεχνική Horton και το Flamenco, στα οποία έκανα μαθήματα αρκετά εντατικά, πρώτα στην Αθήνα και μετά στη Νέα Υόρκη, όπου πήγα για να κάνω διδακτορικό στις Κλασικές Σπουδές. Η τεχνική Γκράχαμ, στην οποία με μύησε πρώτα η συνεργάτις μου, Πένυ Διαμαντοπούλου, με συγκίνησε από την πρώτη μου επαφή μαζί της σε ηλικία περίπου 19 χρόνων. Οι κινήσεις στη συγκεκριμένη τεχνική έχουν βαθιά σημασία την οποία εξηγούσε με εξαιρετικό τρόπο η Πένυ. Ενιωθα, θυμάμαι, μεγάλη ικανοποίηση προσπαθώντας να επικοινωνήσω τους συμβολισμούς των κινήσεων μέσα από το σώμα και έφευγα από το μάθημα γεμάτη ενέργεια. Ο χορός ήταν κάτι σαν ψυχοθεραπεία για εμένα. Ένα μέσο να υποδυθείς έναν ρόλο, να επικοινωνήσεις τα συναισθήματά σου, να νιώσεις ελευθερία. Στη Νέα Υόρκη το ενδιαφέρον μου για τον χορό αναθερμάνθηκε και άρχισα να ασχολούμαι και ερευνητικά με την Γκράχαμ από το 2018. Απολαμβάνω τον χορό και μέσα από τις κόρες μου, καθώς και οι δύο έχουν καλλιτεχνική φύση και κάνουν χορό από δύο ετών. Η μεγάλη μου κόρη μάλιστα πέρασε εφέτος στο προπαρασκευαστικό τμήμα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Το μπαλέτο και ο χορός γενικότερα είναι μεγάλο μέρος της ζωής μας».

Είστε καθηγήτρια Κλασικών Σπουδών, έχετε διδάξει στο Connecticut College αλλά και στο Πανεπιστήμιο Columbia και ειδικεύεστε στην αρχαία ελληνική μυθολογία, στο αρχαίο ελληνικό δράμα και στην πρόσληψή τους. Πώς αισθάνεστε μπροστά στο φαινόμενο της υποχώρησης των κλασικών σπουδών παγκοσμίως; «Πιστεύω ότι η υποχώρηση που βλέπουμε σήμερα σχετίζεται με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των κλασικών σπουδών και νομίζω ότι είναι παροδική. Οι ανθρωπιστικές σπουδές και η μελέτη του παρελθόντος είναι απαραίτητες για

● Η δρ Νίνα Παπαθανασοπούλου είναι η δημιουργός του project «Μάρθα Γκράχαμ & Ελληνικοί Μύθοι».

AMANDA PROTTIDOU

Η Γκράχαμ αντιλήφθηκε τα μυθικά πρόσωπα ως αρχέτυπα και τους μύθους ως ιστορίες που εξερευνούν την ψυχολογία του ανθρώπου και τη δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων

● Η χορεύτρια Βάσια Κολλιού σε στιγμιότυπο από το project «Μάρθα Γκράχαμ & Ελληνικοί Μύθοι».

να κατανοήσουμε καλύτερα την ανθρώπινη εμπειρία και την ψυχολογία του ανθρώπου. Μελετώντας την αρχαιότητα, ερχόμαστε σε επαφή με τις διαχρονικές ανάγκες και τις επιθυμίες του ανθρώπου και τους ποικίλους τρόπους διαχείρισής τους. Είναι πολύ σημαντικό να μάθουμε να αναγνωρίζουμε και να διαχειριζόμαστε τις ανάγκες μας, τις επιθυμίες μας και τα συναισθήματά μας. Σήμερα, λοιπόν, νομίζω είναι απαραίτητο να βρούμε τρόπους να κάνουμε τη μελέτη αυτή ελκυστική, προσβάσιμη και συμπεριληπτική και το project «Μάρθα Γκράχαμ & Ελληνικοί Μύθοι» αποτελεί αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής».

Στο Society for Classical Studies, τον επαγγελματικό και ακαδημαϊκό οργανισμό για τις κλασικές σπουδές στις ΗΠΑ, είστε υπεύθυνη για την πρωτοβουλία

Ancient Worlds, Modern Communities, η οποία υποστηρίζει προγράμματα που προσελκύουν νέες ομάδες ανθρώπων στις κλασικές σπουδές και ενθαρρύνουν δημιουργικές δράσεις και διεπιστημονικές συνεργασίες. Σε ποιον βαθμό σας ενδιαφέρει να συνδέσετε την αρχαία γραμματεία με το σήμερα; «Με ενδιαφέρει πάρα πολύ. Νομίζω ότι η αρχαία ελληνική λογοτεχνία πραγματεύεται πολλά ζητήματα που μας απασχολούν μέχρι σήμερα, όπως την έννοια της δικαιοσύνης, την ανισότητα μεταξύ των φύλων, την αντιμετώπιση του «άλλου» και του διαφορετικού, τον ρόλο του θεού και της μεταφυσικής, την ανθρώπινη τάση προς τη βία και την εκδίκηση, τη διαχείριση των ανθρώπινων συναισθημάτων. Επομένως, τα αρχαία κείμενα αποτελούν μια συναρπαστική διόδο για τη μελέτη σημαντικών και επίκαιρων ζητημάτων».